

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 15-06-1277

12 ינואר 2017

1

לפני:

כב' השופטת עידית איצקוביץ

נציג ציבור (עובדים) מר בצלאל פינגולד

נציג ציבור (מעסיקים) מר יחיאל נרקיס

התובעות

1. פישביין אדית

2. פישביין רגינה

ע"י ב"כ עו"ד ד"ר אביעד איגרא ועו"ד קרן צפרייר

הקליניקה לסיוע משפטי לזקנים וניצולי שואה

הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן

-

הנתבע

המוסד לביטוח לאומי

ע"י ב"כ עו"ד שרון חג'ג'

2

פסק דין

3

4

1.	התובעות רגינה ואדית פישביין (להלן: "התובעות") הן אחיות בנות 89 ו-94 המבקשות מבית הדין להכיר בהן כ"ידועות בציבור" לעניין זכאות לקצבת שאירים לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] התשנ"ה-1995 (להלן: "חוק הביטוח הלאומי" או "החוק").	5	6	7	8
2.	ההליך החל בתביעה שהגישו התובעות לבית דין זה כנגד החלטת מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, פרופ' שלמה מור-יוסף מיום 15.6.2014 שדחתה את בקשתן לקבל קצבת שאירים בנימוק שלא ניתן להכיר בהן כ"ידועות בציבור" בהתאם לחוק הביטוח הלאומי.	9	10	11	12
3.	בכתב התביעה ובדיון מיום 6.4.2015 הבהירו התובעות שהן אינן מבקשות הכרה כוללת כידועות בציבור, אלא שבית הדין יבצע פרשנות תכליתית של החוק ויכיר במעמד זה רק לצורך קצבת שאירים לפי חוק הביטוח הלאומי.	13	14	15	16
4.	ביום 6.8.2015 התקיים לפני ראש ההרכב דיון שבמהלכו הדגישה ב"כ הנתבע כי הגדרת מעמד התובעות כידועות בציבור עשויה להשליך על חובות וזכויות בכלל הענפים במוסד, על פי חוק הביטוח הלאומי. בתום הדיון הוסכם שהתובעות יעבירו לב"כ הנתבע טופס	17	18	19	

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

שאלון לידועים בציבור, ובמקביל ב"כ הנתבע תגיש לבית הדין פירוט של זכאויות התובעות לקצבת זקנה כיחידות או כזוג.	1
	2
	3
ביום 13.8.2015 הגיש הנתבע תחשיב שלפיו אם יוכרו האחיות כידועות בציבור בדיעבד ייצור השינוי חוב בגין קבלת קצבת זקנה ביתר בסך של 362 ₪ לחודש למשך 28 שנים.	4
	5
	6
ביום 27.8.2015 הגיש הנתבע לתיק את החלטתו ביחס ל"שאלון ידועים בציבור" שהגישו התובעות שלפיה בקשתן להיחשב ידועות בציבור נדחית. מכאן כוונה עילת התביעה כנגד החלטה זו (להלן: "ההחלטה מושא התביעה").	7
	8
	9
	10
ביום 10.9.2015 התקיים דיון נוסף לפני אם בית הדין. בדיון התייחס ב"כ התובעות לתחשיב שהגיש הנתבע וציין כי אינו מדויק. ואולם בהמשך הבהיר נציג הנתבע שהשתתף בדיון כי לא ייווצר לתובעות חוב. לדבריו:	11
	12
	13
"בהנחה שהן עברו שתייהן גיל 65 בשנת 2007 ובשנת 93 זה לא יהיה רלבנטי לעניין חישוב תוספת ותק ולכן לא יהיה חוב בגין זקנה או בגין דברים אחרים הקשורים לחוק ביטוח לאומי, זאת בהנחה שהן לא מקבלות גמלת סיעוד." (עמ' 8 לפרוטוקול ש' 27-30)	14
	15
	16
	17
	18
בתום הדיון הסכימו הצדדים על עובדות כפי שיפורט להלן.	19
	20
<u>עובדות שאינן שנויות במחלוקת</u>	21
	22
בדיון מיום 10.9.2015 הסכימו הצדדים על עובדות כדלקמן:	23
	24
א. התובעות הן אחיות.	25
	26
ב. גב' רגינה פישביין נולדה ב- 31.8.1922.	27
גב' אדית פישביין נולדה ב- 2.2.1927.	28
	29
ג. התובעות גרות בדיוור מוגן באותה יחידת דיור החל משנת 2007.	30
	31
ד. התובעות מעולם לא נישאו, הן רווקות ואין להן ילדים.	32
	33
ה. לתובעות חשבון בנק משותף, קצבאות הזקנה הועברו ועדיין מועברות לאותו חשבון.	34
	35
	36
ו. התובעות מנהלות את הכנסותיהן והוצאותיהן מאותו חשבון בנק.	37

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

	1
ז. התובעות רכשו יחידות קבר צמודות.	2
	3
ח. התובעות יצאו לחו"ל אך ורק ביחד בתקופה מ- 1995 עד 1998, זאת בהתבסס על רישום ביקורת גבולות מטעם משרד הפנים.	4
	5
	6
בתום הדיון ביקשו הצדדים להגיש סיכומיהם בכתב.	7
	8
9. ביום 11.9.2015 החליטה ראש ההרכב כי נוכח הסוגיה העקרונית ראוי לבקש את עמדת היועץ המשפטי לממשלה, אם יהיה מעוניין בכך.	9
	10
ביום 31.12.2015 הודיעה ב"כ היועץ המשפטי לממשלה כי הוחלט להגיש עמדה מטעמו וזו	11
אכן הוגשה ביום 8.5.2016 (להלן: "עמדת היועם"ש"). בהמשך הוגשה תגובת ב"כ התובעות לעמדת היועם"ש.	12
	13
	14
עיקר טענות התובעות	15
	16
א. החוק לא הגדיר את המונח "ידועים בציבור" ומשמעותו נרקמה בפסיקה, שהגדירה שני יסודות הנדרשים להכרה כידועים בציבור: ניהול חיי משפחה וניהול משק בית משותף. התובעות מקיימות את שני היסודות.	17
	18
	19
ב. הן מבחינה לשונית והן מבחינה משפטית "יחסים אינטימיים" אין פירושם קיום יחסי מין. כמו כן "בן זוג" הנו "אחד מצמד" ואין דרישה שהצמד יהא נשוי כדת וכדין. נוסף על כך, לפי הפסיקה הדרישה לחיי משפחה מבטאת כוונה ל"קשר של תמיד" והתובעות אכן התכוונו לקשר כזה, אלא שהן אינן יכולות לתת ביטוי לאיחוד אזרחי שלהן בשל האיסור בדין הדתי.	20
	21
	22
	23
	24
ג. תכלית הזוגיות אינה גידול צאצאים.	25
ד. במרוצת השנים חלה הגמשה בתנאים הנדרשים מבני זוג לצורך הכרה כידועים בציבור. גם הדרישה ליחסי אישות הוגמשה ובמקרים שונים בית המשפט אף ניתק את הקשר בין חיי משפחה ליחסי אישות. קיים אינטרס חברתי בעידוד זוגיות מכל סוג הכרוכה בקשירת גורל וערבות הדדית.	26
	27
	28
	29
ה. יש לבחון את מערכת היחסים בין זוגות לא נשואים על פי קריטריונים סובייקטיביים. בענייננו התובעות חוות את מערכת היחסים ביניהן כמערכת זוגית, כל אחות ממלאת במערכת היחסים פונקציה של בן או בת זוג.	30
	31
	32
ו. בתי המשפט נקטו רטוריקה ליברלית המכבדת את זכותו של הפרט לבחור באורח החיים המתאים לו. יש לתת משקל לאוטונומיית הרצון של התובעות בעיצוב הקשר הזוגי שלהן.	33
	34

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

- 1 ז. אין מחלוקת שהתובעות חיות תחת קורת גג אחת ובשיתוף מלא כ-88 שנה. הן חולקות את
2 כל היבטי חייהן ונסמכות האחת על רעותה. זאת לא מתוך צורך, נוחות או כדאיות וניהול
3 חייהן מעיד על כך.
- 4 ח. קביעת הנתבע כי התובעות אינן חוסות תחת ההגדרה של "ידועות בציבור" אינה נכונה
5 מבחינה משפטית ומפלה את התובעות. בחינת תכלית החוק (כחוק סוציאלי וביחס לקצבה
6 הספציפית) מצביעה על שאין שוני רלוונטי בין התובעות התלויות זו בזו באופן אמוציונאלי
7 וכלכלי והמנהלות את חייהן במשותף, לבין זוגות אחרים שהוכרו כידועים בציבור.
- 8 ט. כאשר מדובר בחקיקה סוציאלית יש לפרש את המונח "ידועים בציבור" באופן רחב. כל
9 ספק צריך לפעול לטובת המבוטח.
- 10 י. מדובר במקרה ייחודי ויוצא דופן ולכן לא צפויות השלכות רוחב. בקשת התובעות להכרה זו
11 אינה קשורה ואינה מכוח היותן אחיות אלא מכוח זוגיותן.
12
- 13 **11. עיקר טענות הנתבע**
- 14
- 15 א. דין הטענות להידחות על הסף בהעדר עילה שכן, גם אילו התובעות היו נשואות או ידועות
16 בציבור לא היו יכולות להיות זכאיות לגמלת שאירים של מבוטח בעודו בחיים.
- 17 ב. הנתבע מוסמך לפעול על פי הוראות החוק והתקנות שמכוחן הוקם ואין באפשרותו להפר
18 אותן. מדובר בניסיון מלאכותי להתאים את התובעות להגדרת ידועים בציבור כאשר
19 טענותיהן מהוות למעשה תיקון חקיקה למונח "שאיר".
- 20 ג. התובעות כלל אינן טוענות כי הן ידועות בציבור כאשר רעותן ומשכך, אין הן עונות על
21 הגדרת ידועות בציבור על פי חוק.
- 22 ד. תכלית קצבת השאירים היא הענקת מחסה כלכלי בעקבות מות המפרנס בין בני זוג ולא
23 לקצבה שתשולם בעקבות פטירת בן משפחה.
- 24 ה. מוסד הידועים בציבור הינו נדבך שנועד להתמודד במצבים שבהם אין בני הזוג יכולים
25 להתאחד כדת משה וישראל ואינו מוסד תחליפי לקשר של אחים, הורים וילדים וכדומה.
- 26 ו. יחסי משפחה גרעיניים בין אחים ואחיות, אוהבים וקרובים ככל שיהיו, סותרים בעצם
27 קיומם את הגדרת ידועים בציבור כבני זוג. בין התובעות אין מערכת יחסים אינטימית כשל
28 בני זוג ומגוריהן המשותפים נבעו מנוחות וצורך כלכלי מאחר שהן לא נישאו ולא הקימו
29 משפחה. התובעות מתגוררות ביחד ומנהלות משק בית משותף באופן שבו אחים מנהלים
30 משק בית משותף ולא כמקובל בין גבר ואישה. פסקי הדין שאליהם הפנו התובעות שלפיהם
31 אין דרישה ליחסי אישות נוגעים לדיני המשפחה והירושה. לכן הן אינן עונות על הגדרת
32 "ידועים בציבור".
- 33 ז. ידועים בציבור צריכים לעבור "מבחן סף" ולהראות שהם עברו את שלב ה"ניסיון" והם
34 מבקשים למסד את הקשר ביניהם.

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

ח.	למען הזהירות על התובעות היה להביא ראיות שלפיהן הקשר ביניהן כקשר של ידועות בציבור. לא די במגורים משותפים לאורך שנים ארוכות.	1 2
ט.	אשר לבקשת התובעות לפרשנות תכליתית הרי שנקודת המוצא היא לשון החוק. הפרשנות נקבעת על פי הנורמה המעוגנת ואין להרחיב עליה מעבר למוסכם בקהילה המשפטית על בסיס מילון.	3 4 5
י.	הכרה בתובעות כידועות בציבור מנוגדת לתכלית החוק והפסיקה ותוביל למצב שבו כל תא משפחתי של אחים, הורים ומשפחה מורחבת המתגוררים באותה הדירה יוכרו כולם כידועים בציבור, רק מכוח היותם מתגוררים תחת קורת גג אחת ויש ביניהם קשרי דם/קשרי אהבה.	6 7 8 9
יא.	דחיית התביעה אין משמעה פגיעה בשוויון שכן בענייננו קיים שוני רלוונטי בין קבוצת האחים והאחיות לבין קבוצת זוגות בני אותו מין.	10 11
יב.	גם לו נמצא שיש להכיר בתובעות כידועות בציבור - לא ניתן להכיר בהן רק לצורך קצבת השאירים ולא ליתר הזכויות והחובות הנוגעות לידועים בציבור.	12 13 14
12.	<u>תמצית עמדת היועמ"ש</u>	15 16
א.	התיבה "הידועה בציבור כאשתו" מחייבת שידיעת הציבור תתייחס למערכת יחסים הדומה לזו של איש ואשתו. התובעות לא ידועות האחת כאשת השנייה, גם לא במובנים הליברליים והחילוניים של מושג זה.	17 18 19
ב.	המחוקק העניק זכויות גם לאחים אך נמנע מלהעניק להם זכויות שאירים.	20
ג.	תכליתו של חוק הביטוח הלאומי בענף השאירים היא להגן מפני מחסור כלכלי אך הוא אינו חל על כל אדם הנסמך על שולחנו של אחר או תלוי בו כלכלית.	21 22
ד.	הכרה בתאים משפחתיים לא מסורתיים אינה אך עניין של עמידה טכנית במבחנים שנקבעו בפסיקה לצורך זכאות כלכלית כלשהי, אלא חלק מתפיסת עולם ובמקרים מסוימים ביטוי לזכות חוקתית של בני הזוג. בענייננו לא מדובר במי שזכותן החוקתית להקים תא משפחתי נפגעה בשל הדין האישי בישראל.	23 24 25 26
ה.	הרציונל להכרה במוסד הידועים בציבור לא מתקיים בתובעות.	27
ו.	אין בבסיס הקשר בין התובעות או בשלב כלשהו ביחסיהן מטרה ליצור יחסים משפטיים כשל זוג נשוי על כל המשתמע מכך.	28 29
ז.	מערכת היחסים של התובעות היא כזו משום קרבתן כאחיות וכנראה נוכח השתלשלות חייהן, ולא כבנות זוג שקשרו את גורלן מבחירה כתחליף למוסד הנישואין. לא ניתן לקבוע כי הן מתגוררות יחד ומנהלות משק בית משותף כפועל יוצא של חיי משפחה כמקובל בין בעל לאישה.	30 31 32 33

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

ח.	1	אשר לטענת האפליה יש לתקוף את הוראות החוק ישירות בבית המשפט העליון בשבתו כבג"צ, ולא בתביעת פרט בבית הדין לעבודה.
ט.	2	הדרך הראויה להרחיב את חוג האנשים שעליהם יחול מערך הזכויות והחובות היא באמצעות חקיקה.
י.	3	אחיות – תהא קרבתן אשר תהא – הן קבוצה נבדלת ושונה משל אנשים המקיימים חיים כשל זוג נשוי אף שלא נישאו כדת וכדין. אין צורך חברתי להכיר במעמדן של אחיות מעבר להכרה הקיימת בדין.
יא.	4	כל הרחבה של מוסד "הידועים בציבור" עלולה להיות בעלת השלכות, לא רק בתחום הביטוח הלאומי.
	5	
	6	
	7	
	8	
	9	
	10	
13.	11	בתגובתן לעמדת היועמ"ש הדגישו התובעות, בין היתר, כי הסטטוס האישי מוגדר ומעוצב על ידי המשפט. בהתאם, הרכיבים ודרישות הכניסה למוסד הידועים בציבור הם יציר המשפט. כך למשל במקרים של אימוץ, פונדקאות, הזרעה מלאכותית והתפתחויות טכנולוגיות משפטיות וסוציולוגיות במושג המשפחה.
	12	סטטוס משפטי של ידועים בציבור לא נדרש להיות אקסקלוסיבי, ויכול להתקיים גם כאשר יש סטטוס נוסף לאחד או יותר מבני הזוג.
	13	עוד הבהירו התובעות כי המצב המשפטי הקיים כיום מאפשר להכיר בהן כידועות בציבור ולכן הטענה שעליהן לפעול באמצעות שינוי חקיקה אינה נכונה.
	14	
	15	
	16	
	17	
	18	
	19	
	20	
	21	<u>בקשת הדחיה על הסף</u>
	22	
	23	הנתבע טען כי דין התביעה להידחות על הסף בהעדר עילה, שכן התובעות לא יכולות להיות זכאיות לגמלת שאירים של מבוטח בעודו בחיים.
	24	ביום 27.8.2015, לאחר הגשת התביעה כאמור, נתן הנתבע החלטה שדחתה את בקשת התובעות להכרה בהן כידועות בציבור (באופן כללי, לאחר מילוי שאלון).
	25	על כן משעה שהנתבע נתן החלטה קונקרטית הרי שהתביעה אינה עוד תיאורטית.
	26	
	27	
	28	
	29	בית הדין לעבודה מתפקד גם כבית משפט לעניינים מנהליים עת מפעיל ביקורת שיפוטית על החלטות של המוסד לביטוח לאומי (ראו פרופ' י' זמיר "ביקורת שיפוטית בעניינים תאורטיים", ספר סטיב אדלר, 2016, עמ' 617-583).
	30	
	31	
	32	
	33	סמכותו של בית הדין האזורי לעבודה לדון בתובענות כנגד המוסד לביטוח לאומי קבועה בסעיף 391 לחוק הביטוח הלאומי:
	34	

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

391. (א) לבית דין אזורי כמשמעותו בחוק בית הדין לעבודה, תהיה סמכות ייחודית לדון ולפסוק בכל תובענה למעט בתובענה לפי פרק ח' –	1
	2
	3
(1) של הזכאי לגמלה, או של האדם אשר לידי ניתנה הגמלה, הטוענים שקופחו בזכותם או שלא הוחלט תוך הזמן הקבוע בתקנות בתביעה שהגישו בהתאם לסימן א' של פרק י"ד;	4
	5
	6
...	7
	8
בעב"ל 214/96 אורי פשס - המוסד לביטוח לאומי (26.6.2000) נקבע שאין לפרש את סמכותו של בית הדין בדרך מצמצמת אלא באופן התואם את תכליתו של החוק המסמיך. עוד נאמר שם כי "בית הדין לעבודה מוסמך לדון בכל עילה המתעוררת לגבי היחסים עם המוסד לביטוח לאומי."	9
	10
	11
	12
	13
זאת ועוד, ענייננו נוגע לפרשנות נורמה כללית. לאור חשיבותה וראשוניותה של השאלה המועלית בתביעה, היא ראויה להתברר גם בנסיבות שבהן יש מחלוקת האם התעורר הצורך המעשי להכריע בה.	14
	15
	16
כן יש לציין שאין מנוס ש"המקרה המזכה" לשיטת התובעות (פטירה של אחת מהן) יתקיים – כדרכו של עולם (אנו מאחלים לתובעות בריאות שלמה עד 120).	17
	18
	19
על יסוד כל האמור אנו סבורים כי יש לדון בתובענה לגופה.	20
	21
	22
הידועה בציבור – המסגרת הנורמטיבית	15
	23
קצבת שאירים משולמת למי שהייתה "אלמנה" של מבוטח (סעיף 252 לחוק הביטוח הלאומי). "אלמנה" על פי סעיף 238 לחוק מוגדרת כ"מי שהייתה אשתו של המבוטח בשעת פטירתו". "אשתו" מוגדרת בסעיף 1 לחוק, "לרבות הידועה בציבור כאשתו והיא גרה עמו".	24
	25
	26
	27
הגדרת "ידועים בציבור" היא הגדרה משפטית ולא הגדרה מילולית (עב"ל 288/08 יצחק אלימלך - המוסד לביטוח לאומי, 6.4.2009). מדובר במעמד שלא נקבע בתחילתו של קשר כי אם בדיעבד, לאחר פרק זמן של חיים משותפים (עב"ל 4926-09-10 פחימה זורית - המוסד לביטוח לאומי, להלן: "עניין פחימה"). השאלה בדבר הכרה באישה כ"ידועה בציבור" היא עניין שבעובדה שיש להוכיח בראיות והנטל מוטל על הטוען כך (עב"ל 92-10 חוה ביטון - המוסד לביטוח לאומי, 7.4.2011).	28
	29
	30
	31
	32
	33
	34
ידועתו בציבור של מבוטח תחשב "אלמנה" לצורך סעיף 238 לחוק בהתמלא שני תנאים מצטברים: בשעת פטירת המבוטח היא הייתה ידועה בציבור כאשתו; בשעת פטירתו של המבוטח, היא גרה עמו (עב"ל 731/07 לובוב קירשנר - המוסד לביטוח לאומי להלן: "עניין קירשנר").	35
	36
	37
	38

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

1	
2	עוד נפסק כי בבסיס מוסד "הידועים בציבור" עומדים יסודות שעניינם חיי משפחה ומשק
3	בית משותף: "ראשית - על בני הזוג לקיים חיי משפחה, דהיינו מערכת יחסים אינטימית
4	המבוססת על יחס של חיבה, הבנה, מסירות ונאמנות המעידה על קשירת גורל. שנית -
5	עליהם לנהל משק בית משותף, אך לא סתם מתוך צורך אישי של נוחות וכדאיות כספית או
6	סיכום ענייני, אלא כפועל יוצא טבעי מחיי משפחה משותפים כנהוג וכמקובל בין בעל ואישה
7	הדבקים אחד בשני בקשר של גורל חיים." (ע"ע 513/06 קריסלדה קסידסיז - מבטחים,
8	3.5.2007).
9	
10	הפסיקה גילתה גמישות מסוימת בפרשנות וביישום היסודות הללו, ואולם לאורך השנים
11	הודגש כי בבואו של בית הדין לפרש את התיבה "ידועה בציבור כאשתו" עליו לתת דעתו
12	לתוצאות הפירוש, לרבות השאלה באיזו מידה יתרום הפירוש לקידום מטרת המחוקק
13	(דב"ע ל0-197 המוסד לביטוח לאומי - רחל מנו, פד"ע ב (1) 72, להלן: "עניין מנו").
14	
15	
16	<u>"לרבות הידועה בציבור כאשתו" - פרשנות לשונית</u> .16
17	
18	הביטוי "הידועה בציבור כאשתו והיא גרה עמו" שבסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי מופיעה
19	בנוסח זה בדיוק כבר בתחילת שנות החמישים, בהצעת החוק הביטוח הלאומי תשי"ב-1951
20	(הצעות חוק 98 י"ח כסלו תשי"ב, 17.12.1951).
21	
22	הלכה היא כי פרשנותו של סעיף חוק נפתחת בלשונו. כך נפסק על ידי בית המשפט העליון:
23	פרשנותו של סעיף חוק נפתחת בלשון, החושפת את משמעותו המילולית
24	של הטקסט. אכן, פרשנות המשוללת כל עיגון בלשון הטקסט, ואפילו כזה
25	שאינה דווקא המשמעות הרגילה של אותה תיבה לשונית, אינה יכולה
26	לעמוד, שהרי "גבול הפרשנות הוא גבול הלשון" ... משנמצא מתחם
27	האפשרויות הלשוניות, יש לקבוע מהי האפשרות המגשימה באופן מיטבי
28	את תכלית החקיקה.
29	
30	ראו רע"א 8233/08 מרגלית כובשי נ' עו"ד איל שורץ (10.10.2010)
31	וההפניות שם.
32	
33	ב"כ הנתבע וב"כ היועמ"ש תמימות דעים בעניין זה ולשיטתן נקודת המוצא היא פרשנותו
34	הלשונית של סעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי, כאשר מבין שלל הפרשנויות יש לבחור את זו
35	המגשימה את תכליתה של הנורמה הגלומה בטקסט (בהקשר זה ראו למשל בג"ץ 4820/08
36	סמדר בוארון ואח' נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח' 19.9.2010 להלן: "בג"צ בוארון").
37	

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

- 1 אכן, יש לבחון את ההגדרה בשלמותה והיא: "לרבות הידועה בציבור כאשתו והיא גרה
2 עמו". אמנם הפסיקה הכריעה כי "ידועה בציבור כאשתו" אינה רק מי שהציבור חושב אותה
3 לנשואה כדת וכדין, ואולם לשון הסעיף מחייבת שידיעת הציבור תתייחס למערכת יחסים
4 הדומה לזו של איש ואשתו. ברם, התובעות בענייננו מצהירות כי הן אחיות. בהתאם,
5 הציבור מכיר אותן ככאלה ולא האחת כאשת השנייה. בצדק הודגשה נקודה זו בעמדת
6 היועמ"ש.
7
- 8 עוד צוין שם כי נישואי אחים אסורים כמעט בכל חברה אנושית ובוודאי בחברה מערבית.
9 כך גם בישראל, שבה מוסדר מוסד הנישואין בהתאם לדין האישי (הדת). גם המחוקק
10 הישראלי נמנע מלהכיר בנישואי אחים כפי שעולה מחוק ברית הזוגיות לחסרי דת, תש"ע-
11 2010, המגדיר את הזכאים לבוא בברית הזוגיות ככאלה העונים על מספר תנאים ובהם
12 התנאי כי הם אינם "קרובי משפחה" - לרבות אחים. על כן לשיטת ב"כ היועמ"ש יהיה זה
13 לכל הפחות מאולץ מאוד לקבוע כי אחות נכללת או יכולה להיכלל במתחם הפרשנויות
14 הלשוניות של התיבה "ידועה בציבור כאשתו".
- 15 ואולם בהקשר זה נעיר כי האיסור ההלכתי והחוקי לעניין נישואי אחים קשור ליחסי אישות
16 ואין בינו לבין ענייננו דבר, משעה שהתובעות והצהירו כי הן לא מקיימות, ולא קיימו, יחסי
17 אישות. ובכל זאת הן רואות עצמן שותפות גורל לא במשמעות של זוג נשוי, אך יתכן שלא
18 פחות מזוגות נשואים.
- 19 גם אנו כשלעצמנו מתקשים לראות במונח "ידועה בציבור כאשתו" ככזה שיכול לכלול גם
20 אחיות - קרובות ככל שיהיו - מבחינה לשונית. ואולם: האם תפקידה של הרשות השופטת
21 בביצוע מלאכת הפרשנות יכול להצטמצם ללשון החוק? שאלה זו תידון להלן.
22
- 23 **האם לשון החוק היא "סוף פסוק" בענייננו?** 17
- 24
- 25 טענת התובעות היא ייחודית ולמיטב ידיעתנו מועלית לראשונה לפני בית הדין לעבודה.
26 לעמדתן, משעה שהרכיבים ודרישות הכניסה למוסד הידועים בציבור הם יציר המשפט, יש
27 להתאים את המשפט להתפתחויות משפטיות וסוציולוגיות במושג המשפחה. מכאן בקשתן
28 לפרש את הוראות חוק הביטוח הלאומי פרשנות תכליתית.
29
- 30 בע"ע 40755-05-10 ג'מ.מ. ואח' - מדינת ישראל (8.5.2016) פירטה כב' השופטת לאה
31 גליקסמן את הדרך שבה על בית הדין ללכת בעת מתן פרשנות לחוק, לאור דבריו של הנשיא
32 בדימוס אהרן ברק בספרו "פרשנות תכליתית". לפי דברים אלה חוק צריך להתפרש הן על
33 בסיס "התכלית הסובייקטיבית" שנלמדת בעיקר לפי לשון החוק, והן על בסיס "התכלית

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

1	האובייקטיביות" שנלמדת מהאינטרסים, המטרות, הערכים, היעדים, והמדיניות שהחוק
2	נועד להגשים בחברה דמוקרטית.
3	בתוך כך אין להתעלם מהצורך בבחינה מחודשת של החוק, שכן האחריות להתאמת המשפט
4	למציאות החברתית רובצת הן לפתחו של המחוקק והן לפתחם של בתי המשפט (עב"ל
5	59/03 גבריאלה סבן - המוסד לביטוח לאומי, פד"ע לט (1) 640 להלן: "עניין סבן").
6	בעניין לינדורן נפסק כי "משמעותו המשפטית" של הטקסט היא המשמעות הלשונית
7	המגשימה את התכלית שהנורמה הגלומה בטקסט נועדה להגשים. עם השינוי במציאות
8	משתנה גם הבנת החוק, וגם אם לשון החוק נותרת כשהייתה, משמעותה משתנה עם 'תנאי
9	החיים המשתנים' (רע"א 4324/98 ניקול לינדורן ואח' נ' קרנית-קרן לפיצוי נפגעי תאונות
10	דרכים ואח' פדי נה (1) 12). בדומה, גם בית הדין הארצי לעבודה ציין במספר מקרים כי
11	מונחים משפטיים יכולים לפשוט צורה וללבוש צורה בהתאם לשינוי העתים וכן ש"גמישות
12	אינה חטא" (ראו דעתו של כב' השופט רבינוביץ בעניין קירשנר).
13	
14	מכאן שגם אם, על פני הדברים, לשון החוק אינה יכולה לשאת פרשנות שלפיה אכות יכולה
15	להיכלל במונח "ידועה בציבור כאשתו" מתפקידו של בית הדין לבחון האם יש מקום לקרוא
16	לתוכו פרשנות עדכנית על מנת להגשים את תכלית ההוראה.
17	
18	<u>תכלית גמלת השאירים לפי חוק הביטוח הלאומי</u> .18
19	
20	בשורה של פסקי דין הובהר כי תכליתה של גמלת השאירים לפי חוק הביטוח הלאומי היא
21	לפצות על אובדן התמיכה הכלכלית שהייתה נתונה לאדם מבן זוגו כמי שהיה תלוי בו
22	בהקשר זה, ולשמר את רמת חייו פחות או יותר כפי שהייתה לפני פטירת בן הזוג (ראו בג"צ
23	בוארון, עניין קירשנר, וכן עב"ל 1169/01 אורה אביטל - המוסד לביטוח לאומי 10.5.2004,
24	להלן: "עניין אביטל").
25	משקל רב הושם על שאלת התלות כלכלית של השאיר בבן הזוג שנפטר, כשבחלק מהמקרים
26	עצם התלות הכלכלית הוגדרה כתכלית החוק עצמה (ראו למשל עניין מנו, עניין קירשנר,
27	דעת הנשיא פליטמן בעניין אביטל).
28	לצד אלה ניתן לאתר גם אמירות אחרות בפסיקה שלפיהן גם העדר תלות כלכלית של אישה
29	בבן או בת הזוג שנפטר אינה שוללת את היותה ידועה בציבור שלו (ראו עניין סבן וגם ע"ע
30	1017/00 טלינסקי ליובוב ואח' - קרן הגמלאות המרכזית ואח', 21.6.2001, להלן: "עניין
31	טלינסקי").

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

לעיתים באה התלות הכלכלית כדי לבסס את קיומה של קירבה משפחתית, ופעמים אחרות הזדקקות למבחן הקרבה המשפחתית באה לקבוע הנחה של "תלות" (עניין מנו).	1 2
בהקשר זה מעניין להשוות בין הגדרת "שאיירים" לבין הגדרת "תלויים" לפי חוק הביטוח הלאומי. סעיף 130 לחוק קובע "מיהם אלה שהם בגדר תלויים":	3 4
(1) אשתו בשעת מותו;	5
(2) ילדו כמשמעותו בסעיף 238;	6
(3) הורים שעיקר פרנסתם על המבוטח ...	7
(4) סב, סבה, אח או אחות הגרים בביתו של המבוטח לפחות שנים עשר חודשים לפני הפגיעה וכל פרנסתם על המבוטח ואינם מסוגלים לכלכל עצמם וכל עוד אינם מסוגלים לכלכל עצמם;	8 9 10
(5) מי שהיה בן זוגה של המבוטחת בשעת פטירתה, כל עוד יש עמו ילד או אינו מסוגל לכלכל עצמו או הכנסתו אינה עולה על האמור בלוח ט' (להלן - אלמן); ...	11 12 13 14
מלשון הסעיף אנו למדים שבכל הנוגע לגמלת תלויים הדגש הברור הוא על תלות כלכלית. זאת הן מעצם שם הגמלה – "גמלת תלויים" והן מההתייחסות לתלות הכלכלית לכל אורכה של ההוראה. בשונה מגמלת התלויים, אנו מתרשמים שבקביעת הזכאות לגמלת שאירים הדגש מושם ראשית על הקרבה המשפחתית, קרי, על זהות השאיר וזאת לפני שאלת התלות הכלכלית. הדבר עולה הן משם הגמלה: "גמלת שאירים" והן מהגדרת הזכאים לה – שאירים בלבד, כשבכל הנוגע לבת הזוג של הנפטר החוק עצמו פוטר מלהוכיח תלות כלכלית.	15 16 17 18 19 20 21
הבדל נוסף שעולה מההשוואה בין גמלת תלויים לגמלת השאירים היא שהמחוקק מכיר בחשיבות הקרבה שבין אחים ואחיות, ובהתאם אחים ואחיות יכולים להיות זכאים לגמלת תלויים. השוני בהגדרת הזכאים בין שתי הגמלאות יכול להעיד על כוונת המחוקק.	22 23 24 25
בעניין מנו נפסק כי תכליתו של ענף ביטוח השאירים בחוק הביטוח הלאומי היא להגן מפני מחסור כלכלי, כשהגנה זו מכוונת ל"חוג מוגדר של אנשים" ולא לאדם באשר הוא קרוב משפחה של אחר.	26 27 28
מכאן שתכלית גמלת השאירים היא פונקציה הן של סוג הקשר המשפחתי והן של התלות הכלכלית.	29 30 31
התובעות מדגישות את התלות הכלכלית כתכלית גמלת השאירים וסבורות שמאחר שהן תלויות האחת בשנייה יש להכיר בהן כידועות בציבור. אנו מתקשים לקבל טענה זו כיוון שנפסק, בנוגע להגדרת זכאים (הגם שלא תוך התייחסות ספציפית לגמלת שאירים) כי:	32 33 34
"הפקודה אינה מעניקה זכות לכל מי שהיה 'תלוי', הלכה למעשה, במנוח. הפקודה מגדירה את היקף התלויים. מי שהיה 'תלוי' במנוח, אך אינו נכלל בהגדרה של הפקודה, אינו זכאי לפיצויים על פיהם" (ע"א 2000/97 ניקול לינדורן נ' קרנית - קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים, (טרם פורסם)... על מצב זה כבר נמתחה ביקורת בפרשת לינדורן הנזכרת,	35 36 37 38 39

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

והועלתה האפשרות לקבוע את הזכאות לפיצוי של התלויים על פי התלות בפועל, ללא קשר הכרחי למעמד האישי של התלוי ביחסו לנפטר, אך שינוי זה ראוי שייעשה על ידי המחוקק. (ההדגשה שלנו)	1 2 3 4 5
ע"א (עליון) 8216/99 עזבון המנוח סמיון פרידמן ז"ל ואח' נ' אלי רפפורט (6.6.2001 להלן: "עניין עזבון המנוח פרידמן").	6 7 8
במלים אחרות: אין בתלות כלכלית כשלעצמה, ללא קשר למעמד האישי, כדי להקים זכאות לגמלת השאירים. גם לו סברנו אחרת, מהאמור לעיל עולה כי האפשרות נדונה (בהקשר דומה) ונדחתה על ידי בית המשפט העליון.	9 10 11 12 13
<u>האם יש להכיר בתובעות כידועות בציבור לנוכח תכלית החוק</u>	14 15
נמצאנו למדים מהתכלית הסובייקטיבית של ההוראה, שגמלת השאירים מכוונת לתא משפחתי מסוים, והוא זה של זוגות נשואים או הידועים בציבור המנהלים קשר כשל זוג נשוי.	16 17 18 19
התובעות הדגישו שהגישו את התביעה לא מכוח היותן אחיות אלא מכוח הזוגיות הייחודית וארוכת השנים שבנו. הן לא טוענות שמערכת היחסים שלהן היא כמערכת יחסים של בעל ואישה או של בני זוג מאותו המין אלא שזוגיותן – במהותה – מגלמת את התנאים שנקבעו בפסיקה לצורך גמלת השאירים.	20 21 22 23
טענת התובעות מאתגרת ושובת לב, אלא שגם בחינת אותם יסודות או מבחנים – שלשית התובעות הן מקיימות ביתר שאת – צריכה להיעשות לאור תכלית החוק ובתוך ההקשר שלו.	24 25 26 27
בפסק הדין בעניין אביטל, שבו נבחנו היסודות המזכים בהכרה באישה כידועה בציבור, נקבע כי פרשנותו של החוק נעשית על פי תכליתו, והעובדות מתפרשות לאור פרשנות החוק (סגנית הנשיא (כתוארה אז) השופטת ברק-אוסוסקין בעניין אביטל). מכאן, שרק לאחר שביט הדין מפרש את הוראת החוק - לפי תכליתו - יוכל לגשת לבחינת העובדות.	28 29 30 31
דברים דומים נאמרו בעניין קירשנר, בו פסק כב' השופט רבינוביץ כי "יש להציב במשוואה קודם כל את המונח המשפטי, ורק לאורו לבדוק האם הפרטים העובדתיים תואמים את המונח המשפטי."	32 33 34
כאמור, מצאנו שתכלית הוראת החוק לעניין קצבת שאירים היא להעניק לקרובים ספציפיים (ידועה בציבור "כאישה" – או במילים אחרות: בני הזוג כזוג נשוי) זכאות לגמלה. על כן משעה שקבענו שהוראת החוק מכוונת לזוגות נשואים או זוגות המנהלים קשר	35 36 37

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

- 1 תחליפי לנישואין, הרי שקיומם של משק בית משותף ויחסי קרבה אינם מספיקים כדי
2 לענות על תכלית החוק.
- 3 גם על פי הפסיקה לא די בניהול משק בית משותף ולא די שהוא לא יהיה תוצר של הכרח
4 כלכלי, אלא יש להראות שהוא נובע מחיי משפחה **כמקובל בין בעל ואישה** (ראו למשל דב"ע
5 6/37 ד"ר אליציה פוגל - "מבטחים", פד"ע לב (1) 372, וכן עניין טלינסקי). נכון הדבר גם
6 לגבי דרישת המגורים המשותפים (דב"ע מד/62-0 המוסד לביטוח לאומי - זהבה משעלי,
7 פד"ע טז,3). גם בכל הנוגע לדרישה ל"חיי משפחה" הפסיקה אינה מסתפקת בקשר בר
8 קיימא ובכוונה לקשור גורלות, אלא שהקשר יתקיים **בתוך קונטקסט של זוגיות מסוימת**
9 **ולא זוגיות "כלשהי"**.
- 10 למעשה גם בפסיקה שעליה נסמכים (בין היתר) ב"כ התובעות בתמיכה לטענה בדבר העדר
11 דרישה לקיום חיי אישות, נקבע:
- 12 **במקרה הנדון אין לפנינו ממצא פוזיטיבי הקובע כי המנוח והמשיבה**
13 **קיימו ביניהם יחסי אישות. אולם, ממכלול הראיות שהיו לפניו, יכולה**
14 **היתה הערכאה הראשונה להסיק על מערכת יחסים קרובה והדוקה,**
15 **כשל בעל ואשה, שיצרה אפשרות של חיי אישות, וזאת, כמובן, בכפיפות**
16 **למגבלות פיזיות להבדיל ממגבלות נפשיות, שמונעות היווצרות יחסי**
17 **קירבה כאמור מעיקרם.**
- 18 ע"א (עליון) 107/87 שרה אלון נ' פרידה מנדלסון, פדי מג (1) 431 (להלן:
19 "עניין אלון") ההדגשה שלנו.
- 20 כלומר, גם בהעדר עמידה על התנאי בדבר יחסי אישות הרי שלפי הנפקס הכוונה היא
21 למערכת יחסים כזו שיש בה פוטנציאל ליחסי אישות (ויוער כי עניין אלון, לעיל, עוסק
22 בירושה), ומשכך התובעות לא ממלאות אחר התנאים הקבועים בפסיקה לצורך הכרה בהן
23 כידועות בציבור.
- 24 נראה לנו שמטרת המחוקק והתכלית האובייקטיבית של ההוראה, לפי פרשנות הפסיקה,
25 היא הגנה על התא המשפחתי. המודל המסורתי של זוג (אישה וגבר) המגדל ילדים אמנם
26 עשוי לקבל צורות שונות, אך הזוגיות המבססת את התא המשפחתי עדיין מכוונת, להבנתנו,
27 לאהבה רומנטית שהיא שונה מהותית מקרבה מסוג אחר.
- 28 ושוב נותרנו, למרות הדרך שעשינו עד כה, באותו המקום בדיוק.
- 29
- 30 **האם אחים ואחיות יכולים להיות מוגדרים כשאירים?**
- 31
- 32 מערכות יחסים בין אחים ואחיות מוסדרת בנפרד בחוק הביטוח הלאומי (ולא רק) וזוכה
33 להטבות כלכליות. עם זאת, אין בכך ובכל שאמרנו עד כה כדי להביא למסקנה חד משמעית

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

שאחים ואחיות אינם יכולים להיות שאירים לפי חוק הביטוח הלאומי, אלא שהכול תלוי בהוראת החוק.	1
	2
	3
לבית הדין הארצי הובא עניינה של אישה שפנתה לנתבע בבקשה לקבלת מענק פטירה בגין פטירת אחיה, לפי סעיף 310 לחוק הביטוח הלאומי ולתשלום מענק לפי סעיף 309 לחוק.	4
התביעה נדחתה משום שהאישה, האחות, אינה נחשבת "שאירה" לפי החוק (עב"ל 756/08	5
ליברוב זינאיזה - המוסד לביטוח לאומי , 17.6.2010). בית הדין הארצי התייחס לנסיבות	6
המקרה המצערות אך פסק שלמרות הרצון הטוב להתחשב בנסיבות העניין, גם אם ילך בית	7
הדין כברת דרך אין מנוס אלא לדחות את הערעור. זאת בנימוק ש"אמנם, תכלית החוק	8
וההסכם היא לסייע לבני משפחתם של מנוחים לממן את הקמת מצבתם, אולם קבועים	9
בהם תנאים אשר רק בהתקיימם תיווצר זכאות לתשלום מענק הפטירה. עיון מדוקדק	10
בתנאי החוק וההסכם מלמד שהמערערת, בנסיבות המקרה המיוחדות, אינה עונה על	11
התנאים לקבלת מענק הפטירה."	12
	13
	14
במקרה שנדון בהקשר אחר תבע אח פיצויי פיטורים של אחותו המנוחה שהייתה עובדת	15
מדינה כשאיר לפי סעיף 5 לחוק פיצויי פיטורים תשכ"ג-1963. המגדיר:	16
	17
"שאירים" לענין זה – בן זוג של העובד בשעת פטירתו, לרבות הידוע	18
בציבור כבן זוגו והוא גר עמו, וילד של העובד שהוא בגדר תלוי במבוטח	19
לענין גימלאות לפי פרק ג' לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשכ"ח-	20
1968, ובאין בן-זוג או ילדים כאמור – ילדים והורים שעיקר פרנסתם	21
היתה על הנפטר וכן אחים ואחיות שגרו בביתו של הנפטר לפחות שנים-	22
עשר חודש לפני פטירתו וכל פרנסתם היתה על הנפטר.	22
תביעתו של האח וערעורו נדחו משום שלא כל פרנסתו הייתה על המנוחה (ע"ע 1308/02	23
מיכאל קרקובסקי נ' מדינת ישראל, משרד הבריאות פד"ע לט 263).	24
	25
כלומר, הקביעה שאחים או אחיות יכולים להיות "שאירים" נתונה לסמכות המחוקק.	25
	26
האם מדובר באפליה פסולה או בהבחנה מותרת?	21 27
	28
אין חולק שהתובעות חיות חיי שיתוף שנים רבות. גם אין חולק שאין באפשרותן להינשא	29
כדת משה וישראל. כאמור, לטענתן הן ממלאות פונקציה של בנות זוג אחת עבור השנייה.	30
משכך, חסימת האפשרות להכיר בהן כ"ידועות בציבור" אינה נכונה משפטית ואף מפלה	31
אותן. כמו כן לא ניתן להבחין בין לבין זוגות מבוגרים שכוחם אינו במוותניהם והם אינם	32
מקיימים יחסי אישות בפועל. בחינת תכלית החוק (כחוק סוציאלי וביחס לגמלה	33
הספציפית) מעידה כי אין שוני רלוונטי בין התובעות התלויות זו בזו אמוציונאלית וכלכלית	34
וחיות חיי שיתוף, לבין זוגות אחרים שהוכרו כידועים בציבור.	35

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

הנתבע, לעומתן, הטעים שקיים שוני רלוונטי בין קבוצת האחים והאחיות לבין קבוצת זוגות בני אותו מין. ב"כ היועמ"ש הוסיפה כי הרציונאלים העומדים בבסיס ההכרה ב"ידועה בציבור כאשתו" אינם רלוונטיים לאחיות בכלל ולתובעות בפרט. הכרה בתאים משפחתיים לא מסורתיים אינה אך עניין של עמידה טכנית במבחנים שנקבעו בפסיקה לצורך זכאות כלשהי, אלא חלק מתפיסת עולם ובמקרים מסוימים ביטוי לזכות חוקתית של בני הזוג. בענייננו זכותן החוקתית של התובעות לא נפגעה בשל הדין האישי בישראל.	1 2 3 4 5 6 7
אשר לדעתנו –	8
קבלת עמדת התובעות תביא לתוצאה שאינה מתיישבת עם כוונת המחוקק ותכלית הוראת החוק, כפי שאנו מבינים אותן. אם קבוצת השוויון היא זוגות שהוכרו כידועים בציבור, ומשעה שמצאנו שהן כוונת המחוקק והן הפסיקה כיוונו למי ש"ידועה בציבור כאשתו" הרי שמדובר בשוני רלוונטי ולכן בהבחנה מותרת.	9 10 11 12 13
בעניין מנו נפסק כי "יש צורך בראיות שהשניים התכוונו לקשר של תמיד, שיש בו מסימני ההיכר של קיום יחידה משפחתית, אם כי מסיבה זו או אחרת לא ניתן לאותו קשר ביטוי כמתחייב על פי הדין". ואילו בענייננו לא זו בלבד שהתובעות לא יכולות להינשא או להתאחד אזרחית, הן כלל לא מצהירות שהיו מעוניינות בכך (הגם שלא נשמעו הוכחות בתיק, נראה כי לא הייתה להן כל כוונה כזאת).	14 15 16 17 18 19
זאת ועוד, דומה שחלק ניכר מהבסיס לטענות התובעות נובע מהעובדה שהן שתיים במספר. מכאן שהן צמד, על כן הן "זוג", ולפיכך יכולות להיות מוכרות כ"בנות זוג". ואולם, לא נוכל שלא לתהות מה היה המסד לטיעון המשפטי אילו היו הן שלוש אחיות או יותר.	20 21 22 23
כמו כן התובעות נולדו וגדלו באותו בית ואין לדעת כיצד היו מנהלות את חייהן לולא היו אחיות. אין בכך כדי לומר שאנו מניחים שהתובעות מנהלות את חייהן בצוותא רק משום שלא נישאו, או להטיל ספק בדרך שבה בחרו לחיות את חייהן (ולראיה, אין בנמצא אחים ואחיות רבים כאלה).	24 25 26 27
ואולם, התובעות נולדו וגדלו באותו הבית, וגורלן היה קשור מיום לידתן דרך ילדותן ובגרותן. מכאן שכוונתן לקשור את חייהן וגורלן כנשים בוגרות אינה ככוונתם של זוגות אחרים שהוכרו כידועים בציבור, שגורלם לא היה קשור מלכתחילה (ושבלעדי ההכרה ככאלה, לא היה להם מעמד משפטי כלל).	28 29 30 31 32
בקשת התובעות היא כי תביעתן תיבחן לאור הזוגיות המיוחדת שהן רקמו ביניהן ללא קשר להיותן אחיות, ובמענה לכך נדגיש כי השוני הרלוונטי לא נעוץ בעובדת היותן אחיות אלא	33 34

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

בעובדה שהן אינן מקיימות מערכת יחסים הדומה לזו של בעל ואישה, ומצהירות כי אין להן כוונה כזו. אין זו רק סמנטיקה.	1
	2
	3
בבג"ץ 721/94 אל על נתיבי אויר לישראל בע"מ נ' יונתן דנילוביץ ואח' פדי מח (5) 749	4
ציננה כב' השופטת דורנר (כתוארה אז) כי:	5
על המבחן הראוי להתייחס אפוא לרלוואנטיות של הנטייה המינית	6
להטבה המוענקת לבן-זוג. בדרישה זו עומד מבחן התכלית. על-פי מבחן	7
זה, לא תיעשה הבחנה בין בן-זוג הומוסקסואלי לבין בן-זוג	8
הטרוסקסואלי, אם הקשר הזוגי בין בני-הזוג מאותו מין עומד באמות-	9
מידה המגשימות את התכלית שלשמה מוענקת הזכות או ההטבה.	10
לעומת זאת, כאשר הנטייה המינית היא רלוואנטית להגשמתה של תכלית	11
ההטבה, למשל אם התכלית היא עידוד ילודה, לא יהיה במניעת ההטבה	12
מבן הזוג מאותו המין משום הפלייה."	13
(ההדגשה שלנו)	14
	15
בענייננו הקשר בין התובעות אינו עומד באמת המידה המגשימה את התכלית שלשמה	16
מוענקת ההטבה. משעה שתכלית גמלת השאירים היא דאגה למחסורם של בן או בת הזוג	17
המנהלים מערכת זוגית הדומה לקשר שבין בעל ואישה, ומשעה שהתובעות אינן מקיימות	18
קשר כזה, הרי זו הבחנה שהיא ממין העניין – ולא הפליה פסולה.	19
	20
	21
התייחסות למשפט המשווה ופרשת "האחיות ברדן"	22
	23
ב"כ התובעות הפנו למספר דברי חקיקה ממדינות זרות בתמיכה לטענתן כי יש לאפשר לכל	24
אזרח לבחור עם מי ירצה לחלוק את חייו מבלי שהמדינה תתערב בהחלטה אישית ופרטית	25
זאת. בין היתר הפנו לחקיקה מאוסטרליה, בלגיה, הוואי ופורטוגל.	26
	27
הטענה כי יש לאפשר לכל אדם לבחור עם מי ירצה לחלוק את חייו ודאי מקובלת עלינו, אך	28
היא שונה מהטענה הקונקרטית בתביעה שלפנינו. מכל מקום, לא מצאנו בהפניות דלעיל	29
תמיכה של ממש בטענות התביעה, ודאי משעה שלא מדובר בהפניה לפסיקה בתחום של	30
ביטחון סוציאלי שהיא בת השוואה לענייננו.	31
	32
עם זאת יש מקום להתעכב על פרשת "האחיות ברדן" שאליה הפנו התובעות: Burden and	33
Burden v The United Kingdom; ECHR 29 Apr 2008 (לעיל ולהלן): "פרשת האחיות	34
ברדן".	35
מדובר בעניינן של שתי אחיות אנגליות, ילידות 1918 ו-1925 שלא נישאו וגרו כל ימי חייהן	36
ביחד, תחת קורת גג אחת ובמערכת יחסים קרובה ותומכת. במסגרת עתירה שהגישו לבית	37
הדין האירופי לזכויות האדם בשטרסבורג (European Court of Human Rights) טענו כי	38

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

במות אחת מהן, השנייה תחויב במס ירושה משמעותי, בעוד שזוגות נשואים וכן זוגות	1
שהקשר שלהם הוכר כ"שותפות אזרחית" תחת החוק Civil Partnership Act 2004 (חוק	2
השותפות האזרחית) יהיו פטורים מתשלום אותו מס. על כן טענו האחיות ברדן כי הן	3
מופלות לרעה ונפגעות, הלכה למעשה, ממדיניות המיסוי הבריטית. לפיכך קמה להן זכות	4
מכוח האמנה להגנה על זכויות האדם וחירויות היסוד Convention for the Protection of	5
Human Rights and Fundamental Freedoms (להלן: "האמנה").	6
גם בעניינן של האחיות ברדן, בדומה להליך שלפנינו העלתה ממשלת בריטניה טענה	7
מקדמת שלפיה מדובר בעתירה תיאורטית, אך בית הדין הסכים עם העותרות שלנוכח גילן	8
המתקדם והסבירות הגבוהה שאחת תחויב במס ירושה בעתיד הקרוב במות אחת מהן, הרי	9
שטענתן כי הן כבר כעת מושפעות ממדיניות המיסוי הבריטית מוצדקת.	10
	11
בפסק הדין שניתן על ידי ה-CHAMBER ביום 12.12.2006 נקבע בדעת רוב של ארבעה	12
שופטים כנגד שלושה שגם אם ניתן להשוות את הקשר שבין העותרות לקשר של זוגות	13
שהוכרו תחת חוק השותפות האזרחית, השוני בהתייחסות אינו מהווה הפרה של האמנה.	14
זכותה של המדינה לאזן בין מדיניות כלכלית לרצונה לקדם מטרות חברתיות, לרבות תאים	15
משפחתיים של זוגות נשואים או זוגות בני אותו מין שהוכרו כ"שותפות אזרחית". בעשותה	16
כן לא חרגה ממשלת בריטניה ממתחם הסבירות והיחס השונה לשונים במדיניות המיסוי	17
הוא סביר ומוצדק.	18
שניים משופטי המיעוט סברו שמרגע שהמחוקק החליט שאיחוד אזרחי שאינו איחוד בדרך	19
של נישואין יכול או צריך ליהנות מהטבות מס - שומה עליו להסביר ולהצדיק מדוע יכיר	20
באיחוד אחד ולא באחר.	21
	22
עניינן של האחיות ברדן נדון גם על ידי ה-GRAND CHAMBER של בית הדין האירופאי.	23
ביום 29.4.2008 נדחתה העתירה ברוב של חמישה-עשר שופטים כנגד שניים. הטעם העיקרי	24
לדחיית העתירה נבע מכך שטבעה של מערכת היחסים בין האחיות שונה – ולמעשה אינו בר	25
השוואה – עם זוגות נשואים וזוגות בני אותו מין שהוכרו כ"שותפות אזרחית".	26
העובדה שהעותרות בחרו לחיות ביחד כל חייהן הבוגרים כמו שזוגות נשואים וזוגות חד-	27
מיניים בוחרים, אינה פותרת את ההבדל הבסיסי בין סוגי מערכות היחסים.	28
	29
עוד נאמר בדעת הרוב, כי גם כיום נישואין מהווים מעמד מיוחד. בית הדין אף הפנה לעניין	30
אחר שבו נפסק שלא ניתן להשוות בין זוגות הטרוסקסואלים נשואים לזוגות	31
הטרוסקסואלים שאינם נשואים לעניין זכאותם לקצבת שאירים (בשונה מהמצב המשפטי	32
בישראל, המיטיב עם זוגות שאינם נשואים).	33

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

בית הדין ציין כי המשמעות המשפטית של זוגיות שהוכרה כשותפות אזרחית בדומה לנישואין, מבדילה אותם מצורות אחרות של חיים משותפים במובן זה שקיימת כוונה להיכנס למערכת יחסים בעלת אופי מעין חוזי, הנושאת זכויות וחובות. העדר מחויבות מסוג זה, הופך את הקשר של האחיות ברדן לשונה מהותית מקשר של נישואין או שותפות אזרחית. לכן, אין מדובר במקרה של הפליה.	1
לפי דעת מיעוט של השופט ZUPANČIČ מדינה לא חייבת לתת הטבה כלכלית. ואולם מרגע שהמדינה מחליטה לתת את ההטבה לקבוצה מסוימת, ואז מחליטה להרחיב את קבוצת הזכאים – עליה לספק הצדקה סבירה מדוע להרחיב לקבוצה אחת ולא לקבוצה דומה אחרת. לדעת שופט המיעוט החרגה מחמת קרבת דם היא פשוט שרירותית. ברי כי טיב הקשר שונה, אבל מדוע קשר של קרבת דם "פחות חשוב" מקשר של נישואין או "שותפות אזרחית"?	2
נציין כי חרף הטענות מעוררות המחשבה שהועלו בדעת המיעוט בפרשת האחיות ברדן, בסופו של יום נקבע בדעת רוב (משמעוטי ביותר, יש לומר) שמערכות היחסים בין האחיות לבין אלה שהוכרו כ"שותפות אזרחית" אינן בנות השוואה.	3
זאת ועוד, למרות הדמיון בנסיבות בין פרשת האחיות ברדן לענייננו ההקשר המשפטי שונה מהותית. בפרשת האחיות ברדן דובר בקבלת פטור ממס או הקלה במס ירושה, ואילו בענייננו מדובר בזכאות לקבלת גמלה לפי חוק סוציאלי – חוק הביטוח הלאומי.	4
גם לו סברנו שניתן וראוי להקיש מתחום משפטי אחד לתחום אחר, הרי אין שיקולים שבבסיס החלטה האם להעניק פטור מחובת תשלום דומים לשיקולים שיש לשקול לצורך הקמת זכאות לגמלה (ודאי כזו המשולמת מהקופה הציבורית).	5
<u>האם יש להכיר בתאים משפחתיים חדשים לצורך גמלת השאירים, לאור שינוי העתים</u>	6
שאלנו האם יש לפרש את המונח "ידועה בציבור כאשתו" באופן מרחיב על מנת לכלול את המקרה של התובעות ותשובתנו היא, כפי שפורט, שלילית.	7
עם זאת, לא פעם נפסק שיש להתאים את המשפט למציאות החיים. בעניין פריימן ציינה סגנית הנשיא השופטת ברק-אוסוסקין:	8
ברי שעלינו להגן על מוסד הנישואין. עם זאת עלינו להכיר בצורות אחרות של חיים משותפים. אין אנו, שיטת המשפט, רשאים להתעלם מדרכי חיים הקיימים ונעשים יותר ויותר נפוצים.	9

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

ואכן, היום רבים ורבות בוחרים שלא להינשא מסיבות שונות, ורבים ורבות בוחרים שלא	1
להביא ילדים לעולם. רבים ורבות אף סבורים שמלים כגון "בעל" ו"אישה" הן מלים שאבד	2
עליהן הכלח.	3
גם בית המשפט העליון התייחס לקיומם של תאים משפחתיים שאינם מסורתיים שיש	4
להכיר בהם, בנסיבות המתאימות: "אין ספק שכיום "המודל הקלאסי" אינו המודל היחיד	5
לתא משפחתי, ונפוצים כיום תאים משפחתיים מגוונים שהדין האישי אינו מכיר בהם ושלא	6
תמיד ייתפסו ב"רשתו" של חוק המזונות..." (כב' השופט דנציגר, בע"מ (עליון) 4751/12	7
אלמוני נ' אלמונית , 29.8.2013).	8
	9
גם בספרות המשפטית ניתן למצוא כתיבה ביקורתית על מושג "המשפחה". המלומד פרופ'	10
צבי טריגר עמד על הטענה כי ה"משפחה" היא קונספט שנמצא בשינוי והתפתחות וכך גם	11
ההתייחסות המשפטית-חברתית כלפיו. במאמרו הוא מציע מבט ביקורתי על המושג	12
"משפחה" ובין היתר מצביע על כך שהעדפת הזוגות הנשואים משרתת את הפטריארכיה.	13
לא בכדי תאים משפחתיים שבאופן מוצהר אינם כוללים יחסי אישות או מאפיינים	14
רומנטיים אינם נחשבים "משפחה" [להרחבה ולהשלמת הטיעון ראו מאמרו של פרופ' טריגר	15
Introducing the Political Family: A New Road Map for Critical Family Law,	16
Theoretical Inquiries in Law vol. 13, 361-384 (January 2012)].	17
	18
הדיון בסוגיה מה הופך את קשר הנישואין לכזה שמוצדק להבדיל ולהגן עליו חורג מגבולות	19
עניינינו. האם זהו הפוטנציאל להמשכיות בדמות הבאת צאצאים לעולם (שאולי נושא עמו	20
גם מניעים דמוגרפיים) או אולי זוהי עצם המחויבות וההסכמה להיכנס למערכת ממוסדת	21
שכוללת זכויות וחובות? או שמא כפי שציין בדעת המיעוט השופט ZUPANČIČ:	22
"Is it having sex with one another that provides the rational relationship to a	23
legitimate government interest?"	24
	25
האם אלה הטעמים והאם הם ראויים (או ראויים לבחינה מחודשת), הן שאלות המיועדות	26
למחוקק.	27
	28
יתכן שבשלה העת להכיר בתאים משפחתיים השונים מהמודל המסורתי ובהתאם להרחיב	29
את רשימת הזכאים – גם בהקשרה של גמלת השאירים – בכפוף לתנאים שייקבעו על ידי	30
המחוקק.	31
	32
לו היה המחוקק נוקב במלים "שותף" או "שותפה לחיים" היה מצבן המשפטי של התובעות	33
שונה (ומלאכתנו קלה יותר).	34

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

	1
	2
רק לאחרונה כתבה כב' השופטת חיות כי לעיתים אנו עדים למצב דברים שבו המשפט אינו	3
משיג את קצב החיים ואינו נותן מענה בחקיקה לסוגיות המתעוררות כתוצאה ממציאות	4
חדשה אך "כאשר מובא לפתחו של בית המשפט סכסוך נתון, אין הוא יכול לפטור עצמו	5
תמיד מהכרעה בו בשל היעדר חקיקה מתאימה וישנם מצבים שבהם מחויב בית המשפט	6
ליתן לצדדים מענה ולו בדרך של "חקיקה שיפוטית", אם כי זו מן הראוי כי תהיה מדודה	7
וזהירה תוך שימת לב למכלול השיקולים הצריכים לעניין" (בע"מ (עליון) 7141/15 פלוגית נ'	8
פלוגית ואח', 22.12.2016).	9
אלא שהמקרה דלעיל נגע להתפתחויות טכנולוגיות ומדעיות (בהקשר של שאיבת זרע	10
מנפטר) בשונה מעניינן של התובעות.	11
	12
נסיבות המקרה שלפנינו ייחודיות והן מעלות שאלות חשובות וראויות אך לדעתנו אין זהו	13
מהמקרים החריגים שבהם שומה על בית המשפט לתת מענה על דרך "חקיקה שיפוטית".	14
משמצאנו שהמחוקק גילה דעתו לגבי הזכאים לגמלת שאירים ומשסברנו שאין בכך פגיעה	15
לא מידתית בזכות לשוויון, הרי שכל שינוי בזהות הזכאים ראוי שיעשה על ידי המחוקק	16
בלבד.	17
	18
מעבר לנדרש נציין כי גם אילו קבענו שהתובעות ידועות בציבור, לא הייתה קביעה זו	19
רלוונטית רק לצורך קבלת גמלת שאירים מבלי שיהיה בה להשליך על כלל הזכויות	20
והחובות מכוח חוק הביטוח הלאומי, הרלוונטיים לבני ובנות זוג. הצדק עם הנתבע בטענה	21
כי לא ניתן ליהנות מ"הדבש" של הכרה במערכת יחסים של בני זוג כידועים בציבור, ובה	22
בעת להימלט מה"עוקץ" כאשר מערכת יחסים זו טומנת בחובה גם השלכות לפי חוק	23
הביטוח הלאומי (עניין פחימה).	24
	25
	26
	27
לסיכום	24
	28
נוכח כל האמור, הגענו למסקנה שהתובעות אינן "ידועות בציבור" לצורך הזכאות לגמלת	29
השאירים לפי חוק הביטוח הלאומי.	30
	31
התביעה נדחית.	32
	33
בנסיבות העניין, ולאור חשיבות השאלות שהועלו במסגרת התביעה, ובהיות ההליך סוציאלי	34
– אין צו להוצאות.	35

בית דין אזורי לעבודה בתל אביב - יפו

ב"ל 1277-06-15

- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
- אנו מאחלים לתובעות בריאות איתנה.
 לצדדים זכות ערעור על פסק הדין לבית הדין הארצי לעבודה בירושלים תוך 30 יום מקבלתו.
 ניתן היום, י"ד טבת תשע"ז, (12 ינואר 2017), בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

מר יחיאל נרקיס
נציג ציבור (מעסיקים)

עידית איצקוביץ
שופטת

מר בצלאל פינגולד
נציג ציבור (עובדים)

- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12

fef4b2c4defbfc72cb6eb2ae288.docx59036 13